

Hátizsákos turistaként Brassó városában

– Beszélgetés dr. Trócsányi László egyetemi tanárral, igazságügyi miniszterrel –

(A magyar kormány szakminiszterének erdélyi látogatásáról a Brassói Lapok április 24-i számában részletesen beszámoltunk. A látogatás során felvett alábbi interjúban diákkorának brassói élményeire emlékeznek.)

– *Fiatalságunk emlékeiről s egy kissé nosztalgiásan essen most szó, pörgessük vissza az idő kerekét úgy negyven esztendővel...*

– Érettségi után, 1974-ben kezdtem hátizsákos turistaként utazni, világot látni. Hová is tudott volna menni az ember akkoriban? Nyilvánvalóan nem Nyugat-Európába, mert arra nem volt pénze, ezen kívül pedig megfelelő útlevelet is nehéz lett volna szerezni hozzá. Fiatal voltam, sokat olvastam, tudtam, hogy létezik határon kívüli magyarság. Így aztán, azzal a felkiáltással, hogy „Hát akkor, fedezzük fel azt!”, már vettem is a hátizsákot. Hőskorszak volt több szempontból is az az időszak. Olyan emberek ajánlására indultunk útnak, akiket nem is ismertünk személyesen. Végül megérkezett az ember – mondjuk Háromszéken Veress Dánieléhez vagy a Jakabos családhoz, Brassóban pedig hozzád például –, és rengeteg érdekes dologgal találkozott. Lépten-nyomon, a felkeresett magyar családoknál, a kor jelenségeivel találkoztam. Bárhol is fordultam meg, az első, nyilvánvalóan, bizonyos félelem volt. Mindkét részről. Óvatosak voltak az emberek, kétszer is meggondolták, hogy mit beszélnek.

– *Bennünk is működött az öncenzúra. Nem tudtam még, hogy tulajdonképpen ki is, honnan is, miért is keres fel. Kemény öncenzúra volt.*

– Így van! Mindkét fél érezte, a vendég és a vendéglátó is, hogy ismeretlen emberek között van, ezért óvatosnak kell lennie. A beszélgetések mindig tapogatózva kezdődtek. Figyelni kellett, hogy ki van a szomszédban, ki megy el a ház előtt. Ha beültünk egy presszóba vagy bárhová, meginni egy pohár sört, akkor pedig arra kellett figyelni, hogy ki ül a szomszéd asztalnál.

– *Éreztetek-e esetleg valami olyasmit, hogy figyelnek? Keveredtetek-e konfliktusba batóságokkal?*

– Nem éreztünk ilyesmit, és konfliktusunk sem volt. Valószínűleg túl fiatalok voltunk, az ő szemükben jelentéktelen gimnazisták, egyetemisták. A fogadtatásunk nem igazolta vissza a félelmeinket, a román emberek részéről is gyakran éreztem szeretetet.

– *És meglehet, az is látszott, hogy bár hosszúhajúak, de külföldiek voltak. Titeket ezért békében hagytak, a hazaiakkal már korántsem voltak ilyen toleránsak.*

– Igen, ez is jellemzője voltak a hetvenes években a hátizsákos turizmusnak.

– *Diszkréció és visszafogottság.*

– Igen. Másrészt viszont, ezt fel-

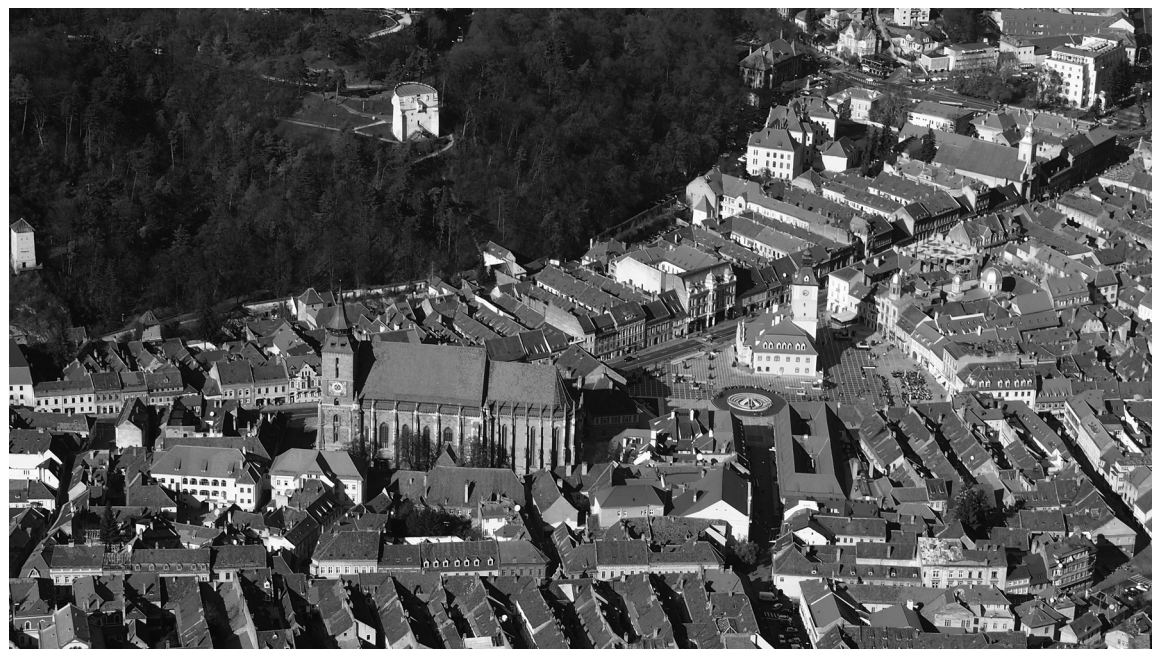
dr. Trócsányi László – Vessey Imre felvétele

tétlenül el kell mondanom, nagyon erős rejtett kohéziót lehetett érezni a magyarok körében. Az a dacos ellenállás, ami a Ceaușescu-időszakban volt, azt is jelentette, hogy az emberek, ha szabad így mondanom, szegények voltak. Nézzük meg az akkori és a mai kocsi parkot, vagy akkoriban a páros és páratlan hetet az autóhasználatban! De felidézhetjük emlékeinkből a bevásárlás nehézségeit, a boltok ürességét is akár. Mindez valamiféle nagyon erős belső tudatot, tartást adott az embereknek. A mai fogyasztói társadalomban a tartást elveszíti az ember. A történet egyszerűen arról szól mostanában, hogy mennyit is tudok fogyasztani: hány új autóm van, mennyiért vettem meg a telket, milyen öltönyt hordok, milyen cipőt viselek. Ezek külsőségek. Akkor még nem is igen tudták az emberek, hogy mik is azok a külsőségek. Viszont nagyon erősen integratív volt a magatartásuk. Közösségek alakultak ki, s ezek a közösségek nem kifele, hanem befele, nem extrovertáltak, hanem introvertáltak módon léteztek. Ezt én, mint hátizsákos turista éreztem akkor. És aztán idővel meg is nyíltak az emberek. Ahogy a beszélgetések elmélyültek, úgy lehetett egyre jobban érezni az emberek magyarságtudatának a fontosságát is.

– *A hátizsákos turistának természetesen voltak humorosabb élményei is. Lehetne konkrét példákat is felidézni?*

– Hát ugye, megérkezik az ember a borsi vagy a biharpüspöki átkelőhöz, jön a határőr, előkerül az Amo, a Lux, később a Fa szappan – a bejutás megkönnyítése érdekében. Következik a személyes tárgyak kiemelése a

hátizsákokból, csomagokból, hogy megnézzék, mi is lapul bennük. Ez rendszerint eltartott egy-másfél óráig. Élmény volt a határhoz való megérkezés, még ma is pontosan emlékszem rá. Katonák, ráadásul szuronyos

A turistacsalogató Brassó – Both Csaba felvétele

katonák vették körbe a vonatot. A határátlépésnek megvolt a maga liturgiája. Erre a liturgiára én is készültem, ők, a fogadók is készültek. Volt egy bizonyos „spectacle” jellege. Végül jött a fellélegzés: a liturgiának vége, mégiscsak mehetek tovább. Mindezek a hátizsákos turistaságnak a kísérő jelenségei voltak. Mindazonáltal úgy gondolom, hogy Erdélyt megismerni csak úgy lehetett, ahogy a fiatalok csinálták a hetvenes években: vonattal, a kocsikban piros plüssel bevont, besüppedős ülésekkel, vagy stoppal. Itt a stoppért akkoriban is fizetni kellett, vagy valamit kellett adni, ha már

felvették az embert. A buszokra nem lehetett annyira számítani: vagy jártak, vagy nem jártak, és örökre megragadt bennem, hogy milyen propán-bután palackok voltak a tetejükön.

– *Ezeket a benzintartályt helyettesítő gázpalackokat a korszak vicceiben „rakétáknak” mondtuk...*

– Hát bizony féltünk is, nehogy felrobbanjanak, amikor ilyenbe kellett beülnünk. De az az igazság, hogy Erdélyt megismerni csak így lehetett. Két-három hétig volt az ember itt, házról házra járt, különböző emberekkel találkozott. És persze akadtak olyan megdöbbentő élmények is, amikor egy-egy akkori „elvtársba” ütköztünk. Egyikük, aki valószínűleg Ceaușescu meggyőződéses híve volt, kötelességének érezte elmondani, hogy a Kommunista Párt bölcs vezetésével milyen nagyszerű eredményeket értek el, a város fejlesztésében. Ilyenkor az ember mindig csak mosolygott... Nagyon szerettem bemenni itt a könyvesboltokba. A Kriterion volt a sláger, nagyon jó könyveket jelentettek meg, olyanokat, amelyeket az ember otthon is olvasgatott, és amelyek odahaza is elismert értéknek számítottak. Komoly irodalmi munkákat, Sütő András műveit például, de sorolhatnék más írókat is.

– *A Kriterion könyveit részben Magyarországgal is egyeztetették, közös könyvkiadás keretében, és ott is forgalmazták.*

– Emellett voltak a könyvesboltokban kis fehér füzetek is, már nem

Vajon milyen gyűlésre ment el a trafikოსunk? Mert ha azt írta volna ki, hogy „Ebédzünetet tartok”, azt megértettük volna. De azt, hogy „Gyűlésen vagyok”? Hát milyen gyűlése lehetett egy trafikოსnak? Végül rájöttünk, hogy valószínűleg pártgyűlésre, továbbképzésre kellett mennie. Emlékszem arra is, hogy voltak olyan boltok, ez sajnos a kornak a már említett szegénységét mutatta, ahol a kirakatban csak konzervek voltak. Ugyan szép gúlat építettek belőlük, de nem volt más a boltban, mint konzervek. Az üzleteknél, vásárlásnál maradvány egy további emlék, hogy nagy slágere volt a kornak a Zarea konyak, mindig elvárták tőlem, hogy amikor hazaérek, legalább egy üveggel legyen a hátizsákomban.

– *Igen, emlékszem, tőlünk is rendszerint Zarea konyakot kértek a pesti ismerősök.*

– Rangja volt a Zarea konyaknak, azt mondták, hogy Erdélyben az a nagyon jó ital. És ha már evés-ivás: ott volt a padlizsánkrém, a vineta, vagy hogy is kell mondani. Isteni volt, imádtam, azt itt mindig lehetett kapni. Persze, más emlékeim is vannak. Hátizsákos turista koromból való élményem az is, hogy számos olyan, hozzátok induló magyar autóval – Wartburgokkal, Daciákkal – találkoztam, amelyeknek az elejére, a rendszámtáblához fenyőgallyakat tettek. Ez akkoriban hallgatólagos, de ismert jele volt a mi szolidaritásunknak. Ahogy barangoltunk a Kárpátokban, a Hargita alatt, Gyergyó vidékén különösen sok ilyen autóval találkoztam. A

szeretetüket fejezték ki ezzel is Erdély irányába.

Erdélyről, a határon túli magyarokról ne lehet úgy képet alkotni, hogy csak két napra jön valaki repülővel, beül a szállodába, egy fülkében megvacsorázik, és megy is haza. A hátizsákos turisták, az akkori fiatalok, akik ma már ötven felett járnak, mint én, ennek a kornak voltak a sajátos színteljai, és azokkal az emlékekkel, élményekkel vannak tele, amelyek őket itt érték. Aztán, legalábbis számomra, ez megszakadt.

(Folytatása a 10. oldalon)

Hátizsákos turistaként Brassó városában

– Beszélgetés dr. Trócsányi László egyetemi tanárral, igazságügyi miniszterrel –

(Folytatás a 9. oldalról)

– Mikor és miért szakadt meg?

– A rendszerváltás előtt pár évvel, a nyolcvanas évek közepén. De miért hogy szakadt meg? Mert a nyolcvanas évek közepétől az emberek elkezdnek Nyugat felé nézni. Onnantól kezdve kinyílt számunkra a világ. Addig az átlag magyar el tudott jönni Erdélybe, a román tengerpartra, Bulgáriába, cseregyerekként vagy bárhogy, és néha Lengyelországba is. A nyolcvanas évek második felétől, nyolcvanhat-nyolcvanhétől, lehetett már sejteni, hogy rendszerváltás közeleg. Éreztük a szelet, mindenki úgy gondolta, hogy „Jé, azért el lehet jutni Nyugat-Európába is, kaphatok már útlevelet”. Emlékezünk vissza, addig Nyugat-Európába csak úgy lehetett eljutni, hogy volt egy devizakeret, emellett speciális útlevél is kellett – egyszóval nagyon bonyolult volt. Amikor ez kezdett lazulni, akkor az emberek azt mondták, menjünk el, és nézzük meg Párizst. Vagy akár elmehettünk Londonba is! Ez olyan volt, mint amikor valaki kiszabadul valahonnan, és végre szabad levegőt szív. Nyugat-Európából szabad levegő érkezett. Vártuk a rendszerváltást, és meg kellett ismernünk Nyugat-Európát. A mi kapcsolatrendszerünk feléjük akkor még gyenge volt. Nem ismertük őket, ők se minket nagyon. A nyolcvanas évek második felétől elkezdtem Nyugat-Európába járni. Belgiumban és Rómában is voltam ösztöndíjas, elkezdtem kialakítani a nyugati kapcsolatrendszeremet. A nyugati egyetemeken való tanulás óhatatlanul háttérbe szorította nálam a hátizsákos turizmust.

– Csak a teljesség kedvéért szúrnam itt közbe, hogy a hátizsákos

Az interjúalany és a riporter – Vessey Imre felvétele

turizmust, Erdély felfedezését, amelyet Ti magatoknak addigra bőven elvégeztek, az egy-másfél évtizeddel utána következő nemzedékek is folytatták. Mi több, a Ceaușescu rendszer végén, amire általánossá vált az ínség Romániában, már nem is egyenként jöttek, hanem egyfajta segélyszolgálatá állottak össze. Gyógyszereket, élelmiszereket, olvasnivalót hoztak vagy csempészték át a határon. Ti a hátizsákos turizmus úttörői voltatok, ők viszont már egy másik nemzedék. Más helyzetben, más feladatokkal, mint ahogy mostanában is teljesen más időket élünk.

– Az akkor igazi végjáték volt Ro-

mániában. Magyarországon nagyon nagy szimpátiát váltott ki minden olyan romániai állampolgár irányába, aki a jó ügyet szolgálta. Leváltani a lehetetlen rendszert, és helyette építeni egy másikat. Amikor az új rendszer alakult, még nem lehetett tudni, hogy ki kicsoda, minden folyamatosan változott. Magyarországon is nagy volt a lelkesedés: gyűjtéseket, rengeteg segélyakciót szerveztek. Szerintem nem arról szolt az az időszak, hogy most akkor ki magyar, ki román, hanem arról, hogy ennek az országnak segítenünk kell. Egyébként nemcsak a magyarok vettek részt ebben, hanem összefogtak belgákkal, hollandokkal, németekkel, és közös kamionokat

indítottak útnak. És nemcsak a magyaroknak próbáltak segíteni, hanem mindenkinek. Persze, azért nem felejtettük el, hogy Erdélyben magyarok is élnek, és nyilván a szívünk mélyén főként nekik nyújtottunk segítséget. Döbbenet és traumát a marosvásárhelyi események váltottak ki. A magyar–román reláció mindig is érzékeny pontnak számított, amelyben a szolidaritás és a traumák azóta is váltakoznak.

A nagy kérdés viszont az, hogy mit csinálnak a mai fiatalok, vannak-e ma hátizsákos turistáink? Mert a hetvenes-nyolcvanas években voltak még. Abban az időben szövet- és műanyag-hátizsákokkal jártunk, tehát a legegyszerűbb felszerelésekkel, lényegében csőrökként. Vajon érzik-e a mostani diákok azt, amit mi éreztünk a hetvenes évek második felében, a nyolcvanas évek elején? Mert lássuk be, megbolydult közben a világ. Azt gondolom, hogy oda kell figyelniük – főleg az iskoláknak, azoknak a tanároknak, akik a gyerekeinkért felelősek –, hogy a fiataljaink ne váljanak nagyképűvé, ne csak bulizni járjanak és ne csak Nyugat-Európába, a tengerpartokra. Meg kell mutatni, tanítani nekik, hogy mi a határon túli magyarság, hogy milyen értékek vannak itt. Fedezzék fel Brassót, a Cenk alatt igyanak meg egy pohár sört, tudják meg, hogy milyen a különböző kultúrák együttélése. A Cenk alatti beszélgetéseinken, emlékszel rá, nekem ez megadatott. Brassóban a legnagyobb élményem maga a Cenk volt. Drótkötélpályán fel is lehet menni, és volt ott egy nagyon jó terasz, ott süttöttek azt a bizonyos húst, amelyik kiváló volt.

– Miccsnek mondják, román specialitás, az euro-bürokratákkal meccsünk is volt a miccsért, hogy továbbra is engedélyezzék, ismerjék el. Végülis engedtek.

– Nagyon szerettem, meg kell mondanom, egy pohár sörral nagyszerű volt. És ott a Fekete-templom, amely egy történelmi érték. Oda elmenni, koncerteket hallgatni – ez Brassóról az embernek automatikusan eszébe jut. Töröcsvár ugye, ott van Brassó közelében, Drakula nevét emlegetik vele kapcsolatban. Brassó előtt volt Kökösnél 1940-ben a határ. Voltam arrafelé egy kempingben is annak idején. Emlékszem, gyalog kellett kimenni, egy hosszú-hosszú úton, de az az ottani hegyi levegő fantasztikus volt. Szinaján pedig sikerült bejutnunk a Peleş-kastélyba, mielőtt Ceaușescu évekre lezáratta. Nagyszerű kastély volt, gyönyörű termekkel. Brassóból ma is nagyon jó kirándulásokat lehet tenni a környékre, hiszen egy központi fekvésű város. Az alapvetően szász jellege, hangulata mindig is érződni fog, pedig románok és magyarok is éltek, élnek ott szép számmal. Ha megnézzük a város főterét, látható, érezhető, hogy olyan a hangulata, mint Nagyszebené. Ezek a városok ma valósággal ragyognak...

– Hát azért nem mindig arany az, ami fénylik, de valóban, Brassó iparvárosból egy patinás-fényezett turista-városá alakult át. Reméljük, az anyaországi fiataloknak továbbra is kedvenc célpontja marad. Emlékező beszélgetésünknek lassan a végére érünk...

– Ha most összegezni akarnám ezeket a nyaraimat, azt mondhatnám, hogy a hátizsákos turizmus ifjúságom egyik legnagyobb és legmélyebb élménye, valóságos értékképző volt.

– Miniszter Úr, kedves László, köszönjük ezt a hosszú és közvetlen beszélgetést. Brassó, a Barcaság, a Kárpát-kanyar, de Székelyföld, Erdély és az ország is szeretettel és mindíg visszavár.

Kérdezett: Krajnik-Nagy Károly

A Tanács tér – Petki Judit felvétele